ISTORIA TRĂITĂ A CELOR DOUĂ RĂZBOAIE MONDIALE. ÎNSEMNĂRILE BUCOVINEANULUI PETER SCHÄFER: *MEINE LEBENSGESCHICHTE*

IOANA SCRIDON

Die erlebte Geschichte der beiden Weltkriege.
Die Aufzeichnungen des Bukowiners Peter Schäfer: *Meine Lebensgeschichte*

(*Zusammenfassung*)[*]

Gedächtnis und mündliche Geschichte zählen zu den heutigen, sich immer mehr entfaltenden Forschungsrichtungen. Obwohl die Wahrhaftigkeit der Informationen aus den mündlichen Berichten immer noch ein Problem ist, so bieten doch solche Berichte einen Zugang zu persönlichen Erfahrungen, die insgesamt die Lebensgeschichte des einfachen Menschen bilden.

Die Erinnerungen Peter Schäfers, die den Titel *Meine Lebensgeschichte* tragen, geben einen allgemeinen Überblick über die zwei Weltkriege. Es handelt sich um die Art und Weise, wie die Geschichte von einem Soldaten (später als Reservist und Sanitätssoldat einbezogen) begriffen wird. Die Erfahrung der Evakuierung und ein rastloses, stets am Rande der Erschöpfung geführtes Leben, in einer Zeit ständiger zwischenstaatlichen und interethnischen Spannung, machen den Leser mit dem Welt des Leidens und des persönlichen Dramatismus vertraut.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Gedächtnis, mündliche Geschichte, Erinnerungen, Mlilitärdienst, Bukowina, I. und II. Weltkrieg, Evakuierung, Umsiedlung, Flucht.

1. Istoria orală şi memoriile în metodologia de cercetare ştiinţifică

Istoria orală poate fi considerată o metodă relativ tânără, acceptată în cadrul cercetărilor de natură istorică, sociologică, etnologică, geografică etc. Bazele acesteia se regăsesc în metodologia unor lucrări ale grecilor antici, Herodot şi Thykidides, dar traseele şi graniţele istoriei orale au fost trasate în S.U.A., în anul 1940, având iniţial un caracter cultural, cel de identificare a originilor şi culturii indienilor, precum şi a populaţiei de culoare de pe teritoriul S.U.A., fiind utilizată,

[*] Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXII**, *1* (44), p. 179–191, Bucureşti, 2015

BDD-A32846 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:41 UTC)

apoi, şi în sfera politică. De asemenea, acest domeniu este şi „la modă", fiind abordat din ce în ce mai mult în cercetările retrospective ale ştiinţelor umaniste, provocând, totuşi, şi multe discuţii controversate asupra necesităţii acestuia în abordarea metodologică.

Istoria orală utilizează documente personale (înregistrări, corespondenţe, memorii etc.), pentru a pune în lumină nu numai viaţa unui individ, a unui grup de persoane, a relaţiilor din cadrul grupului, cât şi a efectelor evenimentelor istorice, resimţite la microscară. Acest material sociologic permite studierea în detaliu a unui fenomen, evoluţia în timp şi receptivitatea indivizilor vis-à-vis de acesta. Practic, istoria orală este un cumul de documente, care prezintă radiografia unei societăţi, un discurs ce construieşte o imagine proiectată într-o anumită perioadă, într-un spaţiu dat, influenţată de factorii politici, sociali etc. În cadrul cercetărilor şi a studiilor despre istoria orală, un instrument folosit este memoria/memoriile.

Cu toate că memoriile au un caracter subiectiv, mult contestat la nivel istoric, acestea nu înfăţişează în mod distinct un adevăr, ca un act de veridicitate, resimţit de către persoana în cauză. Se poate afirma că aceste memorii reprezintă vocea societăţii, a conaţionalilor, consătenilor, etnicilor sau indivizilor aflaţi în situaţii similare. Din această perspectivă, scopul nu este de a afla un adevăr istoric absolut, „ci de a stabili frontiere, de a trasa limite, prin care jocul identităţii şi al alterităţii devine transparent"[1].

Modul în care fiecare individ îşi construieşte identitatea şi realitatea din jurul lui scoate în evidenţă relaţia Common-Sense Konstruktionen/Denken der Menschen[2]. Directa legătură dintre acestea este amplificată de către contextualizările locale, impuse de factorii culturali şi istorici. Un eveniment nu mai are nevoie numai de un context istoric şi unul spaţial geografic, ci are nevoie de fixarea lui cu ajutorul cazurilor concrete, al acelei istorii trăite, care nu poate reieşi direct din interviuri şi mărturisiri ale celor care au trăit acele evenimente. A vorbi de cifre în istorie reprezintă o idee vagă, dar a o îmbogăţi cu „lacrimile informatorului" devine, astfel, un eveniment pus în lumină. Istoria orală pune în lumină relaţia dintre experienţa personală, cea colectivă şi cea istorică şi vine să confirme faptul ca nu există o singură viziune a trecutului sau a prezentului.

Istoria orală şi metodologiile din acest domeniu au formulat mai multe definiţii şi accepţiuni ale noţiunii de „memorii", ca instrument în cercetarea ştiinţifică. Astfel că memoriile reprezintă o sursă şi o metodă, în care amintirile sunt interviuri, produse ca surse istorice şi evaluate[3]. Memoriile nu trebuie privite

---

[1] Alexandra Jivan, Călin Rus, Smaranda Vultur (coordonatori), *Minorităţi: identitate şi coexistenţă*, Timişoara, Editura Institutului Intercultural Timişoara, 2000; accesat online (30 octombrie 2014) la adresa http://www.intercultural.ro/carti/minoritati_text_ro.html.

[2] Roland Girtler, *Verbannt und vergessen. Eine untergehende deutschsprachige Kultur in Rumänien*, Linz, Verlag Veritas, 1992, p. 38.

[3] Dorothee Wierling, *Oral History*, în vol. *Handbuch der Geschichtsdidaktik*, 5. Überarbeitete Auflage, Seelze-Velbe, Kallmeyerisch Buchhandlung, 1997, p. 236.

BDD-A32846 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:41 UTC)

numai ca experienţe de viaţă ale martorilor oculari, ci mai degrabă ca instrumente de cunoaştere a mecanismelor şi structurilor mentale şi culturale care s-au dezvoltat prin experienţele lor în timpul vieţii[4].

Acest instrument de lucru este foarte criticat şi privit cu suspiciune de către mulţi cercetători, pentru motivul neveridicităţii datelor. Problema majoră care se ridică, din punct de vedere ştiinţific, este cea de relevanţă istorică sau contextuală, atât timp cât acestea reprezintă nişte amintiri sau simple relatări, care au fost trecute prin filtrul conştiinţei. Din punct de vedere psihologic, mintea este parşivă şi de multe ori aduce în prim-plan ceea ce se vrea, de fapt, uitat.

Mintea umană şi, implicit, în timp, memoria, reacţionează diferit de la persoană la persoană, în situaţii de siguranţă sau de conflict, de panică. Persoanele traumatizate, fie nu vor să îşi amintească acele momente, fie şi le amintesc obsesiv, ţinând cont că nu toate amintirile se pot ţine sub control. Uneori, interviurile sau memoriile reprezintă un prim pas în depăşirea acelor momente[5].

2. Bucovina şi memoriile bucovinenilor din timpul celor două războaie mondiale

Bucovina istorică, respectiv Ducatul bucovinean, a fost una dintre cele mai longevive regiuni aflate sub conducerea împăraţilor austrieci (1774–1918). Dezvoltarea acesteia, aflată la periferia Imperiului Habsburgic, a fost susţinută prin diferite reforme şi modele de dezvoltare ale guvernatorilor militari şi civili, precum şi antreprenori şi proprietari: Gabriel Splény von Miháldy, generalul Karl Freiherr von Enzenberg, Anton Manz von Mariensee. Colonizările, crearea condiţiilor propice de trai pentru colonişti, drepturile şi responsabilităţile populaţiei bucovinene autohtone, precum şi libertatea religioasă şi lingvistică, au fost unele dintre elementele care au stabilizat naţionalităţile bucovinene, au întărit relaţiile dintre acestea şi, mai mult, au dus la prosperitatea generală, bazată pe un sistem fiscal corect şi eficace[6]. Un avantaj al regiunii Bucovina a fost acela de a fi în umbra conflictelor majore care aveau loc în Europa secolelor al XVIII-lea şi al XIX-lea.

Primul Război Mondial antrenează Bucovina în „bătălia imperiilor”. În data de 30 iulie 1914 a avut loc mobilizarea întregii regiuni a Bucovinei, populaţia civilă şi ecleziastă germană refugiindu-se în apropiere de Praga, unde va rămâne până la sfârşitul conflagraţiei. Capitala Cernăuţi a fost în mai multe rânduri în mâinile ruşilor. Aceştia, la 26 noiembrie 1914, au trecut de Cernăuţi, ajungând până pe Valea Putnei, [la Mestecăniş].

---

[4] Gerhard Henke-Bockschatz, *Zeitzeugenbefragung*, în vol. *Wörterbuch der Geschichtsdidaktik*, Schwalbach, Verlag Wochenschau, 2006, p. 187.

[5] *Introduction in Oral History*, Pietermaritzburg, Editura Universty of Natal, 2006, p. 5.

[6] Ştefan Purici, *Consideraţii privind administraţia austriacă în Bucovina în perioada paşoptistă*, în „Analele Bucovinei”, Bucureşti–Rădăuţi, anul XI, nr. 2, 2004, p. 377–391.

BDD-A32846 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:41 UTC)

Consecinţele Primului Război Mondial au dus la pierderea de către Austria a Bucovinei, aceasta revenind românilor, actul oficial fiind semnat prin Conferinţa de la Paris, ale cărei lucrări au început la 18 ianuarie 1919. La data de 28 noiembrie 1918, la Cernăuţi, se proclamă unirea Bucovinei cu România.

Evocări ale acestor represiuni la care a fost supusă Bucovina, în prima conflagraţie mondială, apar în memoriile şi relatările unor persoane direct implicate, soldaţi sau conducători de regimente şi divizii militare[7]. Atât elitele politice, administraţia, cât şi o parte din populaţia germană din nordul Bucovinei au fost implicate în procesul de evacuare. Aceste memorii se regăsesc publicate în revistele „Analele Bucovinei" (Bucureşti), „Kaindl-Archiv" (Stuttgart/Augsburg), „Der Südostdeutsche" (Augsburg) – editat de către Asociaţia germanilor bucovineni din Germania şi Austria[8].

Elitele bucovinene au luat calea Vienei sau a unor oraşe din Bohemia şi Polonia de azi. Aceste trasee, pe care refugiaţii le-au urmat, în diferite regiuni, sunt menţionate, de pildă, în memoriile prof. univ. Fritz Netolitzky. Acest context de mişcare şi de dezorientare a provocat, de cele mai multe ori, sfârşitul unor cariere ale profesioniştilor bucovineni (exponenţi politici ucraineni, artişti ş.a.)[9].

Al Doilea Război Mondial implică din nou Bucovina, prin pretenţiile teritoriale ridicate de Uniunea Sovietica. În urma ultimatumului lui Stalin, din 26 iunie 1940, s-a cerut evacuarea imediată a nordului Bucovinei şi a Basarabiei[10]. Nu numai populaţia germană a fost cea care trebuia să părăsească Bucovina din calea armatelor roşii, ci şi alte naţionalităţi, precum polonezii[11], dar şi personalităţi din viaţa politică, publică, din administraţie şi din rândul clerului. Eduard Wagner aminteşte şi despre problema evacuării militarilor din Bucovina[12].

Evenimentele care au urmat celui de Al Doilea Război Mondial, mai ales cele de repatriere a unor familii de germani din vest în Bucovina, au fost descrise, din perspectivă subiectivă, de către Norbert Gaschler. Acesta şi-a amintit fraza cu

---

[7] Anghel Popa, *Membrii Societăţii Academice „Junimea" din Cernăuţi pe fronturile Primului Război Mondial* (II), în „Analele Bucovinei", anul XX, nr. 2, 2013, p. 535–556.

[8] „Der Südostdeutsche". Buchenlanddeutsche Zeitung mit ständigen Berichten über die Südostdeutschen, über und aus Südost- sowie Osteuropa und über die Bukowiner in aller Welt, Augsburg (Germania). Publicaţia, cu apariţie lunară, este coordonată de Luzian Geier.

[9] Herbert Mayer, *Fritz Netolitzky, 1875 bis 1945*, în „Kaindl Archiv". Mitteilungen der Raimund Friedrich Kaindl Gesellschaft, Stuttgart, München, anul V, nr. 5, 1986, p. 26–33.

[10] Rodica Iaţencu, *Fenomenul cultural din Bucovina în perioada 1941–1944*, în „Analele Bucovinei", anul XI, nr. 2, 2004, p. 351–376.

[11] Kazimierez Feleszko, *Familie der Bukowina-Polen am Gwanda-Fluss*, în „Kaindl Archiv". Zeitschrift des Bukowina-Instituts für den Kulturaustausch mit den Völkern Mittel- und Osteuropas, München, Dillingen, anul IX, nr. 1 ,1992, p. 12.

[12] Eduard Wagner, *Auch Soldaten wurden umgesiedelt. Das rumänische Heer entliess 1940 die volksdeutschen Soldaten aus der Nord-Bukowina und aus Bessarabien*, în „Kaindl Archiv", anul XIV, nr. 6, 1993, p. 83–85.

BDD-A32846 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:41 UTC)

care au fost goniţi: „Unde te-ai născut, acolo să te şi întorci; nasad, nasad, dawaj, dawaj”[13].

O cronică personală a Primului şi a celui de Al Doilea Război Mondial a fost întocmită de Kurt Landwehr von Pragenau (soţia acestuia era originară din Rădăuţi), din perspectiva unei familii angajate politic şi militar[14].

Unele dintre cele mai interesante şi complexe memorii publicate îi aparţin lui Willi Kosiul. În excursia întreprinsă în anul 2002, acesta rememorează toate locurile pe unde a fost nevoit să se refugieze, precum şi experienţa internărilor sovietice. Aceste memorii au fost publicate în opt părţi, în periodicul „Der Südostdeutsche” (1997, 1998)[15]. Alte cronici personale au fost făcute publice prin grija şi documentarea realizată de către Luzian Geier[16], care a făcut referire la memoriile Mariei Gross[17], la cele ale soldatului Michael Müller ş.a.[18]. În periodicul „Der Südostdeutsche” se publică, în mai multe rânduri, amintiri ale germanilor bucovineni din perioada de război: Dieter Runzer[19], Olly Hampe[20], Alexander Marx[21] şi Gertrud Schäfer[22].

Un document din arhiva Institutului Bukowina din Augsburg, care face parte din seria condicilor cronicale[23], este *Cronica şcolii din Baineţ*, începută în anul 1884, de către învăţătorul Theodor Guga. Documentul relatează detaliat

---

[13] Norbert Gaschler, *Rückkehr von Umsiedlern 1945 nach Rumänien. Über die ungewöhnlichen Umstände der Rückführung von Buchenländern und Dobrudschadeutschen vor 50 Jahren*, în „Kaindl Archiv”, anul XXV, nr. 16, 1996, p. 55–56 („Wo du geboren bist, du dort zurück, nasad, nasad, dawaj, dawaj”).

[14] Kurt Landwehr von Pragenau, *Elf Jahre als deutscher Wehrmachtsangehöriger in sowjetischen Gefängnissen 1955–1965*, în „Kaindl Archiv”, anul XXXII, nr. 41, 2000, p. 3–26.

[15] Willi Kosiul, *Auf der Spuren meiner Vergangenheit. Eine Reise durch die Süd- und Nordbukowina*, în „Kaindl Archiv”, vol. 40/41, nr. 49/50, 2002, p. 53–72.

[16] Luzian Geier, *„Dass wir nach Russland mussten, war nicht unsere Schuld”. Aus einem Bericht des Bukowiners Albert Geib/Buhuşi über seine Deportationszeit*, în „Der Südostdeutsche”, nr. 7, 1997, p. 6.

[17] Maria Gross, *Unsere Fahrt nach Deutschland. Auszeichnungen von Maria Gross (geb. 1875, gest. 1955) über Umsiedlung und Flucht/Aus dem neuen Heimatbuch Fratautz*, în „Kaindl Archiv”, vol. 44/45, nr. 53/54, 2003/2004, p. 73–76.

[18] Michael Müller, *Der Banatdeutsche Michael Müller machte Aufzeichnungen über die ersten hundert Kriegstage im rumänischen Heer*, în „Kriegstagebuch aus der Bukowina”, München, vol. 44/45, nr. 53/54, 2003/2004, p. 76–85.

[19] Dieter Runzer, *Auf Spurensuche in die Vergangenheit*, în „Der Südostdeutsche”, nr. 9, 1998, p. 5.

[20] Olly Hampe, *Czernowitz. 5. Okt. 1940*, în „Der Südostdeutsche”, nr. 11, 1998, p. 5.

[21] Alexander Marx, *Preussen, Russland und Bukowina. Der Serether Alexander Marx schreibt seine Familienchronik*, în „Der Südostdeutsche”, nr. 12, 1998, nr. 1, 1999, p. 3.

[22] Gertrud Schäfer, *Czernowitzerin erinnert sich an zwei Weltkriege*, în „Der Südostdeutsche”, nr. 7, 1999, p. 7.

[23] Elena-Luminiţa Martiniuc, *Aspecte ale satului bucovinean în condicile cronicale*, în „Analele Bucovinei”, anul XX, nr. 2, 2013, p. 421–442. Autoarea explică pe larg contextul apariției necesității de însemnare a principalelor evenimente care au marcat istoria localității, dar și viața parohiei, aspecte de natură demografică, socială, politică sau culturală.

BDD-A32846 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:41 UTC)

evenimente locale referitoare la Primul şi la cel de Al Doilea Război Mondial: invazia trupelor sovietice în localitate, luptele desfăşurate în localitate, precum şi strămutarea germanilor[24]. De asemenea, în ziarul „Der Südostdeutsche" sunt publicate, în anul 1997, de către Norbert Gaschler, date din *Cronica Bisericii romano-catolice din Câmpulung*. Aceasta oferă, de asemenea, o radiografie a evenimentelor din localitate şi nu numai, desfăşurate în perioada celor două războaie mondiale[25].

Evenimentele celor două războaie mondiale l-au purtat şi pe bucovineanul Peter Schäfer pe fronturile de lupta, departe de Bucovina. Memoriile acestuia, scrise pe larg şi cu multe detalii istorice, reprezintă un material valoros pentru memorialistica din aceasta regiune.

3. Peter Schäfer, *Meine Lebensgeschichte* (Povestea vieţii mele)

Ziarul „Der Südostdeutsche" a reuşit să aducă în faţa cititorului actual vocea neauzită a celor care au trăit astfel de evenimente istorice, precum perioada Primului şi a celui de Al Doilea Război Mondial. Biografia lui Peter Schäfer prezintă o realitate trăită a acestei perioade, în care Europa a fost câmpul de desfăşurare a unor orori istorice. Aşa cum se aminteşte în literatura istorică despre graniţe, că acestea sunt „răni ale istoriei", în care principalii actanţi au fost oameni care s-au sacrificat pentru orgoliile naţiunilor, un ecou asemănător l-au avut şi aceste evenimente istorice în viaţa şi conştiinţa actanţilor.

Carte poştală înfăţişându-l pe Peter Schäfer în anul 1918

(Colecţia Luzian Geier)

Lucrarea semnată de către Peter Schäfer, *Meine Lebensgeschichte*, se încadrează în tipologia explorării autobiografice, cea în care autorul recurge la o rememorare retrospectivă a faptelor şi evenimentelor petrecute în viaţa lui sau la care acesta a asistat. Istoria orală a fiecărei persoane este o mică piesă care întregeşte istoria comunităţii locale. Cu alte cuvinte, se poate spune că această retrospecţie autobiografică este ca „o sumă incontrolabil de mare de versiuni ale istoriei oficiale, care se pot impune ca adevăruri asupra unor experienţe individual trăite şi relatate în circumstanţe ce se cer minuţios descrise şi explicate de către cercetători"[26].

---

[24] *Cronica Şcolii Baineţ*, manuscris, 1895.

[25] Norbert Gaschler, *Die römisch-katholische Pfarrei Kimpolung/Bukowina*, în „Der Südostdeutsche", nr. 3, 1997, p. 3.

[26] Narcisa Ştiucă, *Istorie orală – note polemice*, în „Anuarul Institutului de Etnografie şi Folclor «Constantin Brăiloiu»", vol. XVII, nr. 1, 2006, p. 29–34.

BDD-A32846 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:41 UTC)

Bucovineanul Peter Schäfer s-a născut la 28 septembrie 1893, ca al doilea dintre cei 11 copii ai familiei Johann şi Eva (Huber) Schäfer, în Manasteristka [Mănăsterişte], Cernăuţi. Prima şcoală profesională absolvită a fost în domeniul zidăriei, în perioada 1908–1910. Elanul tinereţii îl poartă, după absolvirea celor doi ani de studii profesionale, spre Germania, la rudele de gradul doi emigrate din Cernăuţi, cu intenţia de a-şi pune în practică meseria. În acelaşi an, 1910, revine în Bucovina, din cauza condiţiilor nu tocmai bune de muncă şi, mai ales, de colectiv, pe care le-a avut în Germania. Îşi continuă studiile la cursurile de zi ale Şcolii de ingineri constructori. Modulele din cadrul cursului sunt absolvite până la nivelul al doilea, din cele trei nivele, din cauza faptului că, în anul 1914, izbucneşte Primul Război Mondial, iar învăţământul în nordul şi centrul Bucovinei este sistat.

Odată cu începerea războiului, Peter Schäfer îşi satisface stagiul militar în armata austriacă, iar după a doua intrare a ruşilor în Cernăuţi, acesta, dând dovadă de un entuziasm şi patriotism desăvârşit, este înrolat, împreună cu mulţi cunoscuţi de-ai săi. Împreună cu Regimentul 41 Infanterie, dislocat parţial din Bucovina la Mautern, Peter Schäfer se îndreaptă spre Steiermark. În decembrie 1914, acesta este mutat în Batalionul de Vânătoare 30, împreună cu încă 200 de persoane, dintre care doi prieteni cernăuţeni, care s-au declarat voluntari la trecerea în alt regiment şi la alt tip de armă. După perioada grea de instrucţie, în 25 decembrie 1914, de Crăciun, Peter Schäfer a primit uniforma şi a fost trimis, împreună cu batalionul din care făcea parte, pe frontul carpatic galiţian.

Primele lupte pe care le-a dus împreună cu batalionul, împotriva ruşilor, au fost cele de la Sekawa (Galiţia), din martie 1915. Acestea au continuat până în luna mai a aceluiaşi an, când trupele au reuşit să ţină piept ruşilor. Aici, Peter Schäfer îşi pierde unul dintre cei doi camarazi originari din Cernăuţi, eveniment ce îl va marca profund şi îl va îndârji şi mai mult: „Ca şi prieten al său cel mai bun şi plugar, cădea în responsabilitatea mea să îi iau lucrurile cele mai de valoare, ceas, inele, fotografii etc. Nu am putut, am fost prea slab şi nici nu pot descrie cât de incapabil am fost în acele momente să decid aşa ceva. Apoi mi-am căutat camarazii din Cernăuţi, Rosch şi le-am deplâns suferinţa mea”[27].

Luptele cu ruşii se duceau frecvent, uneori chiar de trei sau patru ori pe zi, iar în urma epuizării fizice şi a problemelor de sănătate, Peter Schäfer primeşte trei zile libere pentru recuperare. Acesta se reîntoarce în unitatea din care făcea parte, bucuros că a supravieţuit (mulţi dintre cunoscuţii din Cernăuţi au căzut în lupte), dar, în acelaşi timp, surprins de afecţiunile de sănătate, de care nu ştia că suferă. După externarea din spital, Peter Schäfer, împreună cu batalionul de vânătoare în care era repartizat, a primit o nouă destinaţie – Großwardein (Oradea Mare), unde principala sarcină a fost aceea de aprovizionare cu hrană a batalionului.

[27] „Als sein bester Freund und Landsmann sollte ich ihm seine Wertsachen, Uhr, Fingerringe, Fotografien usw. abnehmen. Ich konnte nichts tun, ich war zu schwach und kann auch nicht schildern, wie man in solchen Momenten unfähig ist, etwas zu entscheiden. Ich habe unmittelbar danach unsere Kameraden aus Czernowitz-Rosch aufgesucht und ihnen mein Leid geklagt”.

BDD-A32846 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:41 UTC)

În ianuarie 1916, Peter Schäfer este trecut în cadrul celor necombatanţi pentru front şi mutat la Lemberg/Galiţia (Lviv/Ucraina de astăzi), împreună cu toţi supravieţuitorii unităţii. În luna august a aceluiaşi an, acesta a fost ridicat la rangul de subofiţer, în Mährisch-Neustadt (Moravia, Uničov/Cehia de astăzi). Ulterior, este trimis în Albania, în compania de genişti, pentru construirea de drumuri şi poduri. Aflat, împreună cu compania, la numai 20 de km de linia frontului de la Fiere, activitatea a fost cea de eliberare/amenajare a potecilor din zona montană, pentru acces cu animale de povară folosite în armată, dar şi pentru ridicarea diferitelor stabilimente pentru armată. În perioada petrecută în Albania, compania s-a confruntat cu malaria, boala care a făcut acolo mai multe victime decât războiul.

În luna ianuarie din 1917, Peter Schäfer primeşte o scrisoare de la tatăl său, prin care îl informează că se află pe frontul de luptă din Albania, în apropiere de Fiere, la Dorrazo, în Juba. Întreaga familie, pe linie bărbătească, a fost antrenată în acest război – tatăl şi cei patru fii au fost înrolaţi, iar fratele mai mic, prea tânăr pentru armată, a fost obligat să ia drumul Rusiei, în prizonierat.

În septembrie 1917, Peter Schäfer a contactat malaria, care s-a manifestat violent, cu febră de 41˚C. Ulterior, a fost mutat într-un spital din Braunau/Böhmen (Broumov/Cehia), apoi într-un spital numai pentru bolnavii afectaţi de malarie din Pardobitz/Böhmen (Pardubice/Cehia). Până în anul 1918 a urmat tratamente la Deutschlibau/Böhmen (Libina/Cehia), precum şi în alte spitale, cu internări şi externări periodice. În septembrie 1918, Peter Schäfer s-a căsătorit, Primul Război Mondial încheindu-se cu patru zile după nunta acestuia, iar Bucovina austriacă trecând în administraţie românească.

Întors la Cernăuţi, odată cu absolvirea ultimului nivel de cursuri specializate în domeniul ingineriei de construcţii, Peter Schäfer schimbă mai multe locuri de muncă: Giurgiu (1920, specialist în reconstrucţia drumurilor şi a stabilimentelor distruse de război), Buşteni şi Focşani. În anul 1922 este angajatul firmei Huber&Harter (Bucureşti), loc de muncă ce îi aduce beneficii mari.

Începutul celui de Al Doilea Război Mondial îl găseşte pe bucovineanul Peter Schäfer în Cernăuţi, ca şi constructor asociat cu Jakob Holicki. Intrarea sovieticilor în Cernăuţi, în 28 iunie 1940 şi, mai apoi, strămutarea germanilor, începând cu 8 noiembrie 1940, îl antrenează pe Schäfer în procesul de evacuare. Prima reşedinţă din Reich a fost la Oderberg/Schlesien (Silesia) unde, până în iulie 1941, este angajat la administraţia locală, având funcţia de inginer de construcţii. În martie 1941, familiile de germani strămutaţi sunt mutate la Leslau/Warthegau (Polonia). Peter Schäfer, împreună cu familia, rămâne aici până în octombrie 1941. După anul 1941, familia Schäfer s-a mutat la Zegzranki Zgirz, lângă Litzmannstadt/Lodz (Polonia), împreună cu alte opt familii cernăuţene (Rosch), unde a primit două case, teren pentru agricultură şi animale. Niciuna dintre aceste familii nu era deprinsă cu munca şi cu organizarea acesteia în agricultură.

În anul 1945 au fost convocaţi bărbaţii care mai erau încă neînrolaţi în armată, pentru instrucţie în caz de urgenţă (război). Peter Schäfer este absolvent al

BDD-A32846 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:41 UTC)

cursului de prim-ajutor şi primeşte uniforma Crucii Roşii. În timpul pregătirii începutului cursului de asistent sanitar, sovieticii au intrat în Litzmannstadt, iar în 15 ianuarie 1945 oraşul a fost bombardat de către Armata Roşie. Peter Schäfer participă la acţiunea din 16 ianuarie 1945, de refugiere a femeilor şi copiilor din oraş, acţiune care a eşuat. În 17 ianuarie a aceluiaşi an, sovieticii ocupă oraşul.

Presiunile Partidului Naţional Socialist al muncitorilor germani (N.S.D.A.P.) au început din toamna anului 1944, când Peter Schäfer a fost constrâns să semneze actul de aderare la partid. Acesta a completat formularul până la punctul prin care i se cerea renunţarea la biserică. Refuzul semnării adeziunii i-a atras consecinţe grele bucovineanului: retragerea uniformei de Cruce Roşie şi trimiterea lui din nou pe front, până când acesta găseşte o metodă de şantaj pentru ofiţerul Partidului Naţional Socialist. Ocuparea oraşului şi a împrejurimilor de către sovietici a dus la percheziţii amănunţite şi, în mai multe rânduri, la interogări. Cu toate că erau căutaţi germanii care locuiau în zonă, pentru a fi luaţi prizonieri, Peter Schäfer a reuşit să-i inducă în eroare, în mai multe rânduri, pe ofiţerii ruşi, pretinzând că este polon.

În timpul repetatelor controale care aveau loc în zonă, făcute de către sovietici, bucovineanul a fost rănit prin împuşcare. Polonii nu au fost de partea acestuia, cu toate că ambele naţionalităţi se aflau târâte într-un război care nu le aparţinea. Peter Schäfer a fost luat prizonier, bătut, înjosit şi, mai apoi, eliberat de către poloni, fără documente, bani sau haine potrivite pentru timp de iarnă. După mai multe experienţe traumatizante în mâinile polonilor, atât ale armatei, cât şi ale securităţii, Peter Schäfer reuşeşte, împreună cu alte familii de cernăuţeni, să ia contact cu o filieră de emigrare, în schimbul unei mari sume de bani (4 900 de zloţi). Emigrarea era posibilă numai după ce se primea o invitaţie din partea Asociaţiei de întrajutorare a germanilor bucovineni din München. Această asociaţie a lansat, iniţial, o invitaţie oficială pentru Peter Schäfer şi familia acestuia, apoi pentru întregul grup din lagărul de muncă de la Litzmannstadt. Aceste sesizări au fost făcute, iniţial, de către fraţii lui Schäfer, care se aflau deja in Germania şi care aflaseră de această portiţă de recuperare a germanilor şi de reîntregire a familiilor. După predarea sumei, Peter Schäfer a fost ameninţat cu moartea în cazul divulgării acestei fapte. Întâmplarea a făcut ca în acel moment să fie lovit de către ofiţerul cu care îşi negociase preţul, pierzându-şi cunoştinţa, având dureri de cap puternice şi alte răni corporale, ceea ce a necesitat internarea.

Familia Schäfer a continuat să trăiască în Polonia până la sfârşitul anului 1947, muncind în agricultură pentru a se putea întreţine. Din cauza muncii în condiţii de iarnă şi a îmbrăcămintei neadecvate, membrii familiei au suferit foarte mult. La începutul anului 1948, familia va fi mutată într-un alt lagăr, unde condiţiile de viaţă erau mai favorabile, respectiv în lagărul Rzew, unde a locuit până în 15 februarie 1948. Ulterior aceasta a fost mutată în lagărul Rzepki, în apropiere de Tuschin/Litzmannstadt, unde a stat până în noiembrie 1948. În această lună s-a deschis posibilitatea plecării spre Germania, cu mai multe transporturi

BDD-A32846 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:41 UTC)

efectuate de la Breslau, dar, înainte de îmbarcarea familiei Schäfer, transportul s-a sistat, astfel că membrii acesteia au rămas în continuare în lagărul Rzepki, unde Peter Schäfer, soţia şi fiica aveau loc de muncă. Cu toate că salariile erau mulţumitoare pentru perioada de după război, familia Schäfer a resimţit din plin şi greu presiunea polonilor asupra germanilor. Acest lucru l-a determinat pe Schäfer să scrie Crucii Roşii din Suedia, în vederea plecării spre Germania. Această filială l-a direcţionat spre sediul Crucii Roşii din Varşovia, care a solicitat un document din partea familiei din Germania, privitor la posibilitatea de cazare şi susţinere financiară, până în momentul când aceştia vor fi independenţi. Astfel că familia Schäfer a luat drumul Rathenow-ului (zona de ocupaţie sovietică). La 25 martie 1950, aceasta părăseşte Polonia şi se îndreaptă spre Ülsnütz, unde rămâne 21 de zile într-un lagăr, în condiţii de carantină.

Ajuns la destinaţia la care a fost repartizat, Peter Schäfer a refuzat să se stabilească în această localitate şi a căutat să meargă acolo unde locuia familia acestuia (părinţii şi fraţii săi), în Darmstadt. Pentru 750 de mărci, a fost posibilă o trecere a graniţei în R.F.G. În data de 15 mai 1950, familia s-a reîntregit la Neu-Isenburg, în Hessen, aproape de Darmstadt.

În anii ce au urmat după această perioadă cruntă din istoria Europei, familia Schäfer s-a stabilizat greu şi încet din punct de vedere financiar. Au încercat să-şi rezolve o parte dintre problemele de sănătate pe care le-au avut în urma traumatismelor fizice şi a frigurilor din iernile poloneze (Peter Schäfer a fost considerat inapt pentru muncă) şi, mai ales, să îşi refacă cercul de rudenie şi de prieteni.

Cu ocazia sărbătorilor pascale ale anului 1950, Peter Schäfer îşi aminteşte de prima întâlnire a bucovinenilor din Darmstadt, dar şi de Buchenländer-Siedlungsgenossenschaft, o întrunire pentru construcţii de locuinţe într-un cartier nou, lângă Darmstadt, unde Schäfer şi familia se vor stabili definitiv, vor construi o casă alături de bucovineni şi aici familia se va stinge.

Peter Schäfer a decedat în data de 12 septembrie 1985, fiind înmormântat lângă soţia acestuia, Sabina, născută Sabeiczuk, în Waldfriedhof, Darmstadt. Familia Schäfer nu a avut urmaşi, fiica acestora fiind, de fapt, nepoata din partea fratelui mai mic al lui Peter Schäfer, Rudolf Schäfer.

4. Discuţii

Memoriile la care facem referire prezintă perspectiva germană a bucovineanului german Peter Schäfer asupra evenimentelor din perioada celor două războaie mondiale. Majoritatea acestora nu s-au petrecut în Bucovina, ci pe frontul galiţian şi, mai apoi, pe cel din Albania, apoi strămutarea în Polonia şi reîntregirea familiei în Germania. Din cauza faptului că încă nu s-au parcurs memorii ale altor bucovineni germani, care au participat la aceste lupte, nu se pot verifica toate datele prezentate în aceste memorii. Însă, evenimentele relatate de

BDD-A32846 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:41 UTC)

Peter Schäfer, care s-au petrecut pe teritoriul bucovinean, pot fi considerate ca fiind veridice. Acestea au fost confruntate cu alte memorii, amintite la începutul lucrării, cu referire la evenimentele petrecute pe teritoriul bucovinean în Primului Război Mondial şi publicate în „Der Südostdeutsche" şi „Analele Bucovinei". De asemenea, datele au fost confruntate şi cu cele istorice, oficiale. Memoriile lui Peter Schäfer sunt foarte exacte în date şi locaţii, ceea ce a facilitat accesul la evenimentele istorice oficiale.

În urma rememorării istoriei germanilor bucovineni în perioada celor două războaie mondiale, prin prisma memoriilor lui Schäfer, se poate contura un scenariu istoric cât se poate de apropiat de datele oficiale. În această sferă, trebuie puse în lumină şi analizate anumite aspecte cheie din punct de vedere istoric şi personal ale memoriilor. Printre acestea se numără: satisfacerea stagiului militar în Austria, în perioada Primului Război Mondial, drama celui de Al Doilea Război Mondial, şocul psihologic al oprimării libertăţii şi asumării responsabilităţii sociale, substratul psihologic-motivaţional al identităţii naţionale germane, memoriile ca o lecţie pentru posteritate.

Până în anul 1918, Bucovina a fost condusă de către reprezentanţi austrieci, astfel ca serviciul militar era obligatoriu şi era necesară o instrucţie adecvată. Regimentul de instrucţie avea sediul principal la Cernăuţi, capitala Bucovinei şi acesta era pentru infanteristul Peter Schäfer Regimentul bucovinean 41 Infanterie „Erzherzog Eugen". Odată cu începerea Primul Război Mondial, acest regiment a fost trimis, prima dată, în Ungaria şi, mai apoi, în sudul Austriei, zona Alpilor, la Mautern (Steiermark): „Această companie cuprindea, îndeosebi, fii săraci ai ţăranilor bucovineni, precum şi evrei sau huţuli cu pantaloni roşii şi căciuli de piele înalte; huţulii îşi lăsau cămăşile să atârne peste pantaloni; în general a fost o senzaţie de uimire. Împreună cu aceştia veneau, de asemenea, şi refugiaţi din Bucovina, care au fost luaţi cu ei, pentru a nu fi prinşi de invadarea ruşilor şi, mai apoi, de obligaţia de înrolare în armata rusă"[28]. Bucovina fiind zona de recrutare pentru stagiul militar, recruţii trebuiau sa ajungă acolo unde era regimentul lor, fie că era în Bucovina, cum se întâmpla pe timp de pace, fie că era în misiune, cum s-a întâmplat în perioada Primul Război Mondial[29].

[28] *Kalwang Nach der Chronik*; accesat online (30 octombrie 2014) la adresa http://www.kalwang.at/Der-1-Weltkrieg-1914-1918.133.0.html [Interactiv] // http://www.kalwang.at. „Diese Kompanie umfaßte meist arme Bukowinaer Bauernsöhne, aber auch Juden und Huzulen mit roten Hosen und hohen Pelzmützen; die Huzulen ließen ihre Hemden über die Hosen heraushängen, was allgemein Verwunderung erregte. Mit ihnen kamen ebenfalls Flüchtlinge aus der Bukowina, die man gleich mitgenommen hatte, damit sie nicht von den eindringenden Russen gefangen und zum russischen Militärdienst gepreßt würden".

[29] Astfel că, pe frontul din Carpaţi, luptau împotriva ruşilor soldaţii din Austria şi Bavaria, iar pe frontul din Alpi erau detaşaţi şi bucovinenii.

BDD-A32846 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:41 UTC)

Peter Schäfer parcurge stagiul militar în anul 1914, iar în acelaşi an efectuează şi instrucţia pentru război, în sudul Austriei[30]. Înrolarea de bună voie în armata austriacă şi, mai apoi, participarea la unele acţiuni ale batalionului în care acesta era repartizat, se suprapuneau şi datorită unui simţ patriotic bine dezvoltat: „Eram toţi trei entuziasmaţi, mari patrioţi, foarte ambiţioşi şi motivaţi să urcăm la următorul rang. Pentru toate patrulele periculoase, ne-am oferit voluntari”[31]. Răspunsul primit din partea comandantului a fost: „Accept asta, dar o să vă pară rău”, iar Peter Schäfer notează în memorii: „La aceste cuvinte mă mai gândesc şi acum”[32].

În memoriile lui Schäfer din Primul Război Mondial nu numai că apar date exacte ale fiecărei mutări a regimentului şi locul fiecărei misiuni, dar este subliniat, în mod pregnant, şi spiritul de colegialitate, de sacrificiu şi, mai ales, cel de devotament pentru scopul în care se afla pe front. De asemenea, sunt împărtăşite de către acesta şi unele aspecte legate de condiţiile de viaţă ale soldaţilor: „Prin marşul forţat, foarte obositor, peste văi, râuri şi nisipuri, picioarele mele au fost atât de rănite, încât nu mai puteam să îmi încalţ încălţămintea. [...] La acea înălţime am poposit trei zile, până când am rămas fără cort, în zăpadă, ploaie şi ceaţă, până nu am mai putut suporta”[33]. Sunt relatate date despre bolile care se răspândeau cu rapiditate, mai ales malaria, relaţiile cu superiorii, colegii sau autohtonii: „Dumnezău Atotputernicul mi-a dat camarazi adevăraţi, care nu m-au abandonat. Mulţi kilometri m-au cărat, cu toate că şi ei înşişi erau grav bolnavi”[34].

Perioada interbelică este surprinsă de Peter Schäfer ca fiind destul de benefică pentru el şi familia acestuia, aflată brusc într-un nou stat, în România. Deschiderea graniţelor Bucovinei spre sud l-a determinat şi pe Schäfer să lucreze în mai multe locuri, unde, în cele mai multe situaţii, apartenenţa etnică nu a fost o problemă[35].

---

[30] Eugen Richard Sensenig-Dabbous, *Von Metternich bis EU Beitritt. Reichsfremde, Staatsfremde und Drittausländer. Immigrations und Einwanderungspolitik in Österreich*, Salzburg, Verlag „Ludwig-Boltzmann Institut für Gesellschaft- und Kulturgeschichte”, 1998, p. 3–26.

[31] Peter Schäfer, *Meine Lebensgeschichte* (manuscris), 1985. „Wir waren alle drei begeisterte, große Patrioten, sehr ehrgeizig und trachteten nach Rang und Auszeichnungen. Zu allen gefahrvollen Patrouillengängen meldeten wir uns freiwillig”.

[32] *Ibidem*. „Ich tue das, aber Ihr werdet es bereuen. An diese Worte denke ich heute noch”.

[33] *Ibidem*. „Durch den sehr strapaziösen Gewaltmarsch über Gräber, Flüsse und Sandfelder wurden meine Füße so wund, dass es mir unmöglich war, Schuhe anzuziehen [...] Auf dieser Höhe lagen wir dann 3 Tage, bis wir, ohne Zeltbedeckung bei Schnee, Regen und Nebel kampfunfähig wurden”.

[34] *Ibidem*. „Gott, der Allmächtige, gab mir treue Kameraden, die mich nicht im Stich ließen. Viele Kilometer weit trugen sie mich, obwohl sie selbst schwer krank waren”.

[35] *Ibidem*. „Froh und glücklich, einen Menschen zu haben, der (Chef) mit mir deutsch spricht, begann ich meine Arbeit. Nach Fertigstellung des ersten Planes bat ich bei der Beschriftung den Abteilungsleiter um Hilfe. Er nahm einen Streifen Papier und schrieb darauf alle Wörter in deutsch und rumänisch” sau „Er kam auf mich zu und stellte sich – in deutsche – als Architekt Login vor. Es stellte sich heraus, dass er ebenfalls Czernowitzer war und dort in der Kuczurmarerstraße ein Haus besaß. Er war zum Generalinspektor für den Wiederaufbau in Fokschani ernannt worden. «Möchten

BDD-A32846 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:41 UTC)

Timpul celui de Al Doilea Război Mondial a fost cel mai greu pentru familia Schäfer. Membrii acesteia au fost mutaţi din lagăr în lagăr, au practicat agricultura fără să cunoască rânduiala acesteia şi, mai mult, le-a fost pusă la încercare convingerea în identitatea religioasă şi etnică[36]. Provocările apărute în viaţa lui Peter Schäfer au fost scrise în memorii detaşat, fără urmă de ură sau antisemitism. Acesta a înţeles că soarta lui nu a fost singulară, ci a fost una a multor germani care au fost evacuaţi.

Mărturiile lui Peter Schäfer nu numai că sunt o cronică a vremurilor trăite de acesta, ele sunt şi o lecţie ce trebuie învăţată de generaţiile actuale. Libertatea s-a câştigat prin suferinţa unei generaţii. Aceasta trebuie păstrată în rândul idealurilor diversităţii în unitate, idealuri spre care tinde şi aşa-numita Europă unită.

Textul integral al memoriilor lui Peter Schäfer va fi publicat în „Der Südostdeutsche", din Augsburg, în numerele aferente lunilor decembrie ale anului 2014 şi ianuarie–februarie 2015.

Concluzii

Memoriile personale reprezintă o sursă importantă de completare a datelor istorice oficiale. Acestea nu reprezintă numai cazuri singulare, ci, însumate, reconturează istoria trăită a adevăratelor drame din perioada celor două războaie mondiale.

Ceea ce Peter Schäfer a trăit în acei ani de restrişte i-a lăsat urme adânci în conştiinţă şi un handicap fizic, însă acestea nu l-au împiedicat de a le ridica la sacrificiul suprem. A considerat că este o datorie morală în primul rând de a lupta pentru un scop naţional, dar şi pentru o integritate identitară, purtată de mai multe generaţii. Memoriile sunt, astfel, mărturii veridice ale unor perioade de război, pe care prezentul trebuie să evite să le mai repete.

Sie mit mir zusammen arbeiten?» fragte er mich. Ich war glücklich, wieder einen Menschen gefunden zu haben, mit dem ich deutsch sprechen konnte".

[36] *Ibidem*. „Ich bin christlich und kirchlich erzogen worden und werde auf die Kirche nicht verzichten".

BDD-A32846 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:41 UTC)